

יד

נתיבות

נתיב התורה

עולם

אף דברי תורה משתכחים בהיסח הדעת, ע"כ.

במאמר הזה בא לבאר איזה מדה ידבק בה עד שמצד אותה מדה אפשר שיזכה לתורה, וזולת המדה אי אפשר בשום אופן שיגיע אל התורה, והמדה הזאת היא הענוה. ומדה העצמית שגרמה למשה שהיה מקבל התורה היא הענוה אשר היתה עמו יותר מעם כל אדם אשר על פני האדמה ולכן זכה לתורה, וכמו שאמרו זכרונם לברכה באגדה בפרק ר' עקיבא (שבת פט, א) הואיל ומעטת את עצמך תקרא התורה על שמך שנאמר זכרו תורת משה עברי (מלאכי ג, כב) וכמו שמבואר. ובעירובין (נה, א) אצל לא בשמים היא (דברים ל, יב) לא בגסי רוח היא, שאין להתורה שייכות כלל לגס רוח שהוא בעל מדה גשמית, וראיה לזה כי לשון גסות מורה על עבות וגסות, והעבות הוא לגשם. ועוד הגשם יש לו רחקים מוגבלים, וזהו מדה גס רוח שהוא מגביל עצמו בגדלות לומר כי כך וכך גדול הוא, לכן אין ראוי מדה זאת אל התורה שהיא שכלית ולא יכנס השכל בגדר הגבול אשר הגבול הוא שייך אל דבר הגשמי.

וזה שאמר מה המים מניחין הגבוה והולכים למקום נמוך, פירוש כמו שתראה התפשטות המים לכל צד תמיד ואין למים גדר וגבול, לא כמו הגשם שמתפשט כפי גדלו, אבל המים הם הולכים ומתפשטים תמיד מבלי גבול כלל, ולפיכך מניחין המים מקום גבוה והולכים למקום נמוך, שמקום הגבוה יש לו גבול שהוא מוגבל בשטח שלו והמים מניחין מקום הגבוה שיש לו גבול והולכים למקום נמוך שלא יוגבל, וכך התורה שהיא שכלית ואין גבול לה, לכן מנחת מקום הגבוה היינו גס רוח שמגביל עצמו שכל כך הוא גדול, והולכת למקום נמוך הם שפלי רוח בעלי ענוה שאין מגבילים עצמם ואין מחשיבים עצמם לכלום כאילו הם אינם דבר מוגבל ומפני כך נמצאת התורה אצלם, ועיין אצל ולא כל המרבה בסחורה מחכים. (אבות פ"ב מ"ה) ושם פרשנו.

וכבר בארנו בנתיב הענוה, כי הענוה יש בה מדה פשיטות כי אין מחשיב עצמו לדבר כי זהו עצם הענוה, אבל המחשב עצמו לדבר והוא חשוב בעיניו אין זה מדה הפשיטות, ולפיכך אין התורה שהוא שכל פשוט ראוי לעמוד בו, רק במי שהוא פשוט ואין מחשיב עצמו לדבר, וזה גדר הפשיטות אשר הוא ראוי אל השכל.

וזה שאמר אחר כך מה אלו שלשה משקין אין נשמרים אלא בפחות שבכלים, ורצה לומר כי אלו משקין השנוי בהם בקלות מאור, ולפיכך צריך להם לפחות שבכלים כמו כלי חרס אינו פועל במשקה מצד הפשיטות, אבל הכסף והזהב משנה את המשקה, וזהו מפני שאין הכסף והזהב פשוט כמו שהוא פשוט פחות שבכלים ולכן משנה את המשקה, וכך התורה גם כן אינה עומדת אלא במי שדעתו שפלה, כי כאשר דעתו שפלה יש לו מדה הפשיטות, ואם אין דעתו שפלה לא תעמוד עמו התורה השכלית.

וכן מה שאמר בסמוך אי חכמה מפוארה בכלי מכוער, כל ענין זה כי כל עוד שהאדם יש לו מדה הפשיטות ביוחר ראוי שיקבל השכל הפשוט. וכן מה שלשה משקין נפסלים בהיסח הדעת, ורצה לומר המשקה הוא דבר דק מאוד ומפני זה קל להיות נפסל וצריכין שמירה, וכך התורה שהיא אצל האדם לדקות השכל אשר אין לו שייכות אל האדם אשר הוא בעל גוף גשמי, בהיסח הדעת הוא נפסל ומסתלק מן האדם לכן צריכים שמירה ביותר.

ואלו שלשה משקין הם יין וחלב ומים, ולכן גמשלת התורה באלו שלשה משקין, שהתורה כלולה מן שלשה מדות ובשביל כך נקראת התורה תליתאי, ומדה המים והיין ידוע והחלב ממוצע ביניהם כי החלב מן הדם כי דם נעבר ונעשה חלב, והבן זה.

ובפרק כיצד מעברין (עירובין נ, א) אמר ר' אליעזר מאי דכתיב לחיו כערונת

יה יש
עצמו
עצמו
מדת
שכל
פשוט
יטות

שקין
ירצה
קלות
גלים
מצד
את
זוט
גנה
דת
נתו
נתו

ה
וד
גוי
ין
ה
ול
ל
ל
ז

הבושם (שיר השירים ה, יג) אם האדם משים עצמו כערוגה שהכל דשים בה תורתו מתקיימת ואם לאו אין תורתו מתקיימת. איכא דאמרי אם משים עצמו כבושם הזה שהכל מתבשמים ממנו תורתו מתקיימת, ואם לאו אין תורתו מתקיימת. כל הדברים האלו שיהיה התלמיד חכם דומה ומתיחס אל השכל, וזה כי התורה השכלית הוא שכל פשוט, ולפיכך אם האדם משים עצמו כערוגה שהכל דשים בה שהוא בעל ענוה ובוזה יש לו מדת הפשיטות כמו שבארנו, וכאשר הוא כך יש לו התיחסות אל השכלי שהוא פשוט ותורתו מתקיימת.

ולאיכא דאמרי כבושם הזה שהכל מתבשמים ממנו, שהשכל משפיע לכל והכל מקבלים ממנו ולא יוגבל לו דבר מיוחד רק הכל מתבשמן, ולפיכך השכל נמשל למים כי המים מתפשטים בלא גבול להם וכמו שהתבאר בסמוך, ולכך אם תלמיד חכם יש לו מדת השכל שלא יוגבל רק תורתו מתפשט לכל והכל מתבשמים ממנו אז תורתו מתקיימת.

ויראה גם כן שלא לבד בענין התורה קאמר, רק שיהיה לאדם מדה זאת בכל דבר, כלומר שהוא בעל ענוה מרוצה אל הכל והכל מקבלים הגאה ממנו, והדבר הזה מתיחס אל השכל שאינו כמו הגשם שהוא מוגבל ובוזה ראוי אל התורה, כך פירוש זה ואין צריך לפרש אותו על התורה בלבד.

בפרק הנודד (נדדים נה, א) מאי דכתיב וממדרב מתנה, וממתנה נחליאל ומנחליאל במות (במדבר כא, יח-יט) כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל נתנה לו התורה במתנה שנאמר וממדרב מתנה, וכיון שנתנה לו נחלו אל שנאמר וממתנה נחליאל, וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות, ואם הגביה את עצמו הקב"ה משפילו שנאמר ומבמות הניא, ולא עוד אלא ששוקפין אותו בקרקע שנאמר ונשקפה על

פני הישימון (שם, כ), ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר כל גיא ינשא (ישעיהו מ, ד).

פירוש דבר זה כמו שהתבאר לפני זה, כי אין התורה שייכת רק אל מי שאין לו גאווה והכל שוה אצלו ולזה ראוי התורה, ועוד כי התורה גם כן היא הפקר לעולם, ולכך אין מתיחס אל התורה כי אם מי שהוא הפקר גם כן כמו שהיא התורה.

ומה שהתורה היא הפקר לפי שהתורה אינה מעולם הזה רק מעולם העליון, ולכך התורה היא אל הכל בשוה ואין לאחד חלק יותר מאחר, והכל הוא מצד הפשיטות שבתורה, ולפיכך כאשר הוא עושה עצמו הפקר לכל ויש בו מדת הפשיטות ראוי אליו התורה שהיא הפקר.

ודבר זה בארו במדרש (במדבר רבה א, ז) התורה נתנה במדבר ובאש ובמים, מה אלו הפקר לעולם כך התורה הפקר לעולם. ואמר כאשר מקבל התורה הוא חלק ה' יתברך, לפי שיוצא מן הגשמי להיות לו מדרגה השכלית ואז נחלו אל, והאדם מתעלה למעלה כאשר הוא חלק ה' יתברך, וכאשר הוא מתגאה הקב"ה משפילו, כי ה' יתברך הגביה אותו ומפני שהוא יתברך משפיל גאים משפיל אותו ביותר. וזה שאמר ולא עוד אלא ששוקפין אותו בקרקע, רוצה לומר שנדחה מן ה' יתברך בכח, כי היה מעלה אותו ה' יתברך ולא הגיע אל המעלה מצד עצמו ועתה הגיס דעתו, לכך שוקפין אותו בכח, לא כמו שאר אדם שיש לו המעלה מצד עצמו אין שוקפין אותו בכח כי ראוי אל המעלה מצד עצמו, אבל זה שלא היה לו הגדולה מצד עצמו רק ה' יתברך הגביה אותו וכך מפלתו בכח מן ה' יתברך.

והתבאר לך כי לקנין התורה השכלית צריך הכנה עד שיקבל התורה, ועיקר הוא הענוה כמו שבארנו למעלה, כי מדת ענוה יותר מכל המדות הכנה אל התורה.